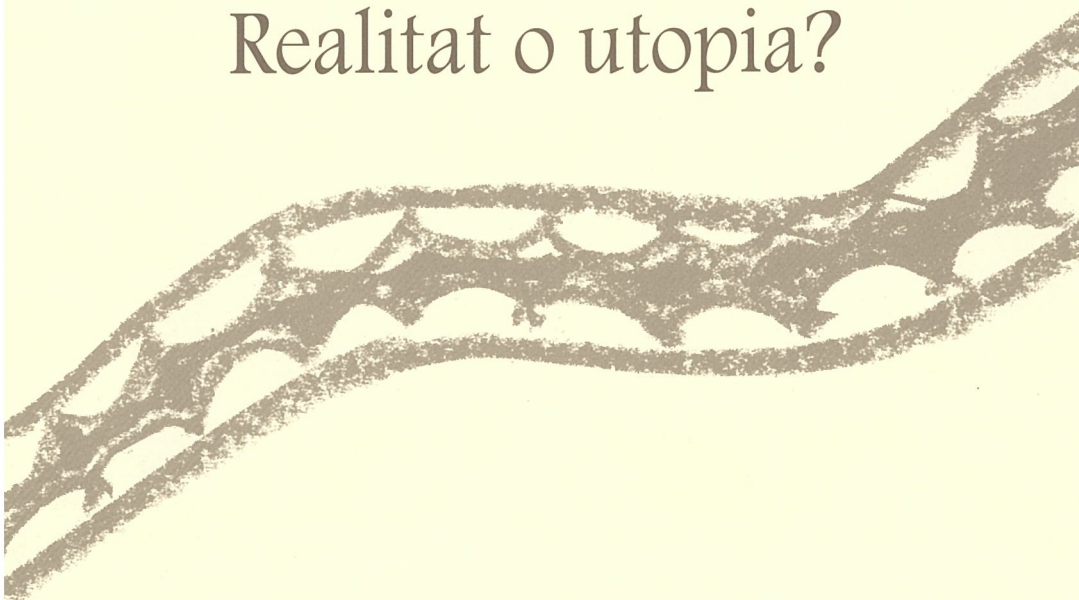

Jesús García

PRESÓ I REINSERCIÓ

Realitat o utopia?

QUADERNS

IREL
Institut
superior de
ciències religioses
de Lleida

2000 **6**

JESÚS GARCÍA

PRESÓ I REINSEPCIÓ

Realitat o utopia?

QUADERNS

IREL
Institut
superior de
ciències religioses
de Lleida

2000 **6**

Aquest text és el recull d'algunes de les conferències del curs:
«Presó i reinserció. Realitat o Utopia?»
que es realitzà d'octubre a desembre de 1999 a l'Institut
Superior de Ciències Religioses de Lleida. IREL.

© Jesús García

Edita: Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida - IREL

C/ Canonge Brugulat, 22 - 25003 Lleida - Tel./fax 973 28 15 38

Dipòsit legal: L-389-2000

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

C/ Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

Presentació

La Delegació Diocesana de Pastoral Penitenciària, l'Institut Superior de Ciències Religioses-IREL de Lleida, en col·laboració amb la Direcció General de Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació de la Generalitat de Catalunya van organitzar el I curs de Pastoral Penitenciària a la ciutat de Lleida sota el títol: «Presó i reinserció. Realitat o Utopia?»

El curs es va dirigir als agents de la Pastoral Penitenciària, a alumnes de l'IREL, a estudiants de la UdL —dos crèdits de lliure configuració—, a professionals de l'Administració Penitenciària, i a persones interessades en el tema.

El curs va començar el 22 d'octubre amb la presència del senyor Ignasi García Clavel (exdirector General dels Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació de la Generalitat de Catalunya) que ens va parlar sobre: “Política i serveis penitenciaris a Catalunya”. A continuació, el senyor Àngel Gómez (cap de la Secció de Classificació de la Direcció General) va fer referència al tema de la “Intervenció jurídica. Reinserció o càstig?”; “El món de la presó. Aproximació sociològica” fou el tema del pare Jesús García (delegat diocesà de Pastoral Penitenciària). Més endavant, la senyora Carme Dolcet (psicòloga del C P Ponent de Lleida) va analitzar el “Món de l'intern. Aproximació psicològica”. “Jesucrist i la reinserció. Aproximació biblicoteològica” fou la ponència que va donar mossèn Ramon Prat (director de l'IREL). El tema de “La intervenció socioeducativa a la presó” fou responsabilitat del senyor Ferran Espanyol (psicòleg de presó a Barcelona). Finalment els “Reptes de la presó a l'Església. Aproximació pastoral” va ésser aprofundit pel pare José Sesma (director del Secretariado Nacional de Pastoral Penitenciària).

En la taula rodona que va servir de cloenda es va fer la presentació de la Delegació de la Pastoral Penitenciària del Bisbat de Lleida. Varen intervenir en la taula el senyor Amand Calderó (subdirector General dels Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació de la Generalitat de Catalunya), la senyora Antònia Francés (cap de la CASP de Lleida), i la senyora Teresa Tixé (voluntària de l'Obra Mercedària).

Per raons d'espai, publiquem solament algunes de les ponències del curs.

Coordinador del curs. Pare Jesús García.

Delegat Diocesà.

I. Política i serveis penitenciaris a Catalunya

En primer lloc, vull agrair a la delegació de Pastoral Penitenciària del Bisbat de Lleida que m'hagi convidat a participar en aquest curs que sota la denominació «Presó i Reinserció. Realitat o Utopia?» denota una sensibilitat vers el món penitenciari que malauradament no és freqüent entre la nostra societat.

A partir de l'any 1984, la Generalitat assumeix plenament les competències en matèria penitenciària i Catalunya esdevé l'única comunitat autònoma de l'Estat que les assumeix. La Direcció General de Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació, mitjançant el Decret 271/1983, rep l'encàrrec de la gestió i l'actuació en el medi penitenciari català. L'opció que s'adopta pel que fa a la denominació de la direcció general és per ella mateixa prou significativa. El servei i la rehabilitació —conceptes emanats de l'ordenament constitucional— constituïran els pals de paller dels sistemes organitzatius i funcionals.

Des de l'any 1984, i d'acord amb la legislació penitenciària vigent, s'ha dissenyat i aplicat progressivament un ampli ventall de programes orientats a pal·liar les mancances dels interns, tant pel que fa a la seva qualitat de vida, salubritat i higiene com a la seva reinserció laboral i social. Així doncs, la millora de la qualitat de vida dels interns, l'aprenentatge i la pràctica de tota mena d'activitats educatives, culturals, ocupacionals i esportives, l'atenció a les dones i a la gent gran, la potenciació del treball penitenciari i l'assistència global són els eixos bàsics de la nostra actuació.

L'objectiu de millorar la qualitat de vida dels interns per tal d'oferir-los unes condicions de vida dignes durant el temps que estan internats i que aleshores afavoreixi les activitats per la seva

rehabilitació s'ha anat aconseguint malgrat la dificultat afegida que implica haver de lluitar contra el problema de la massificació en el món penitenciari.

En el moment que es van fer les transferències, el nombre d'interns a Catalunya era aproximadament de 1.650, xifra que ha augmentat fins als 6.000 interns que a hores d'ara estan ingressats en els centres penitenciaris catalans.

Aquest increment ha estat i continua sent un condicionant en la nostra actuació, ja que malgrat l'augment significatiu de places penitenciàries que ha comportat la construcció de tres nous centres penitenciaris: Quatre Camins, Brians i Brians-Dones, la massificació continua sent un problema sense solució.

Paral·lelament a la construcció d'aquests tres nous centres penitenciaris, durant aquests catorze anys el Departament de Justícia ha impulsat la millora de les infraestructures i de les condicions dels centres penitenciaris més antics. A la presó Model de Barcelona s'ha fet remodelacions importants, com ara la construcció de menjadors en aquelles galeries on no en tenien; i així mateix s'han construït nous centres oberts amb autonomia administrativa, una nova infermeria, etc. La resta de presons antigues s'han rehabilitat en la mesura que ha estat possible.

6

En el capítol de la sanitat en el món penitenciari vull remarcar que des de l'any 1991 en què el Departament de Justícia va signar un conveni amb el Departament de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat de Catalunya sobre prestacions sanitàries, es va produir la integració de la sanitat penitenciària en la sanitat pública, la qual cosa va garantir l'accés universal i gratuït dels interns catalans a la xarxa hospitalària d'utilització pública. És a dir que la xarxa pública sanitària de Catalunya, a partir de 1991, va garantir l'atenció integral a tots els interns dels centres penitenciaris.

Aquesta evolució i la posada en funcionament del Pavelló Hospitalari Penitenciari, annex al Consorci Sanitari de Terrassa, em permet afirmar que actualment l'atenció mèdica que s'ofereix als interns dels centres penitenciaris de Catalunya és d'una notable qualitat.

Quant als programes de tractament que es fan als centres penitenciaris catalans vull destacar els que s'adrecen a l'atenció dels toxicòmans, amb la finalitat que aquells interns drogoaddictes que ho desitgin puguin superar o, com a mínim, pal·liar-ne l'addicció. Aquesta actuació inclou diferents programes, en els quals també col·laboren entitats especialitzades de l'exterior.

En tots els centres penitenciaris es duu a terme un programa intramodular lliure de drogues, de caràcter grupal, que inclou diverses activitats. De forma individual, hi ha un programa de tractament en què s'estableix un acord individualitzat entre l'intern i el centre penitenciar.

Hi ha dos departaments d'atenció especialitzada que funcionen com a comunitats terapèutiques i que ofereixen un tractament intensiu i amb un elevat grau d'especialització.

Igualment i en la línia d'atenció als interns toxicòmans, en tots els centres penitenciaris de Catalunya i en col·laboració amb l'Òrgan Tècnic de Drogodependències, es dispensa metadona als interns que requereixen aquest tractament pal·liatiu.

No seria possible dur a terme totes les actuacions fins ara descrites, així com la resta d'activitats que es desenvolupen en els centres penitenciaris catalans i que, per motius de brevetat, no s'han comentat (ensenyament reglat i no reglat, esports, animació sociocultural, formació ocupacional, tallers productius, programes formatius generals i programes especialitzats destinats a persones condemnades per delictes que es consideren generadors d'alarma social, programes de reinserció laboral, etc.) sense l'esforç i la dedicació de les 2.800 persones que treballen en l'àmbit penitenciar.

Ara bé, a l'hora de planificar i portar a terme aquests programes i actuacions no podem oblidar que darrere de cada home i dona privats de llibertat s'hi amaguen diversos factors i circumstàncies econòmiques, familiars, socials o culturals que han desestructurat i capgirat les seves vides.

És per això que una de les qüestions prioritàries que ha d'orientar la nostra tasca ha de ser motivar els interns per tal d'aconseguir un canvi de les seves actituds més pregones; dit en

unes altres paraules: hem de procurar que els mòbils i l'escala de valors que els han conduit a delinquir canviïn i que donin pas a uns altres esquemes, sistemes i actituds vitals.

El sistema motivacional o de fases de classificació penitenciària intenta, en definitiva, canviar actituds. Aquest sistema ha demostrat plenament la seva validesa, ha significat un progrés en la classificació interior i, consegüentment, ha aportat dinamisme a la vida quotidiana a l'interior dels centres.

Però no ens enganyem. No hi haurà modificació conductual definitiva i, per tant, canvi profund dels esquemes i valors personals, si l'home i la dona concrets no opten amb llibertat per un canvi significatiu. És a dir, l'acte volitiu, la decisió lliure de canvi, que podrà ser impulsada i estimulada amb recursos de tot tipus, és la condició prèvia i alhora, la fita a assolir. L'èxit del canvi es fonamenta no en una mera resposta a uns estímuls determinats, sinó en el resultat d'un sistema de treball que condueix necessàriament a la reeducació i a la reinserció.

8

En aquest sentit, les teories penitenciàries més modernes i compartides per tothom propugnen la importància del treball i de la cultura en el sentit més ampli i els defineixen com a elements vertebradors i substancials de la modificació de l'escala de valors. Aquesta tesi es tradueix en el fet que el treball i la cultura esdevenen les eines bàsiques per dur a terme la resocialització i la rehabilitació. És per això que el sistema penitenciari català, de la mateixa manera que els altres sistemes penitenciaris de la resta de l'Estat i de diferents països europeus del nostre entorn cultural, posa el seu accent en aquests dos elements.

Així mateix, voldríem remarcar que el sistema penitenciari també és una eina defensiva per a la societat. La retenció i la custòdia dels interns —d'acord amb el decret d'estructuració orgànica del Departament de Justícia i pel qual es va crear la Direcció General de Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació— són, no ho oblidem, funcions bàsiques del nostre sistema penitenciari. Però en darrera instància, així es palesa i es reflecteix en el mandat constitucional, la rehabilitació de les persones privades de llibertat constitueixen l'objectiu primordial.

I ens atreviríem a dir que aquest objectiu primordial no ho és només per a nosaltres, l'administració penitenciària, sinó per al conjunt de la societat. Perquè, en definitiva, l'internament en un centre penitenciari ha de ser una oportunitat per a la rehabilitació. Una oportunitat que, amb la col·laboració necessària de la societat, es pot convertir en una realitat tangible.

En resum, no es pot oblidar que, malgrat tots els avenços que s'han produït en l'àmbit penitenciari a Catalunya, encara resten objectius per assolir i aspectes que són susceptibles de millorar i que continuarem dedicant el mateix esforç i la mateixa il·lusió que fins ara hem dedicat a aquesta tasca per contribuir a un objectiu: que tots aquells ciutadans que estan empresonats siguin capaços d'afrontar el seu reingrés a la societat.

Senyor Ignasi García Clavel.

*Exdirector general dels Serveis Penitenciaris
i de Rehabilitació de Catalunya.*

II. ¿Reinserción o castigo?

Con estas notas de mi intervención en el curso quiero agradecer sinceramente a los organizadores del mismo y a todos los presentes, la gentileza por la invitación para participar en un debate de tanta trascendencia social y que de una manera directa en sus premisas y conclusiones llega a definir el grado de sensibilidad y tolerancia de una sociedad determinada, en relación con las respuestas que se den al problema de la delincuencia.

El debate pretende entrar, desde el plano de nuestra realidad social y jurídica, a analizar cuales son las respuestas dadas por nuestro ordenamiento jurídico a los interlocutores del conflicto que enfrenta al individuo con la norma social, así como las diversas opciones ideológicas respecto al problema de la delincuencia y el control social.

Hemos de partir de la premisa de que ninguna sociedad pretende alcanzar una transparencia total del comportamiento de sus miembros y que, en cierta medida, la «ignorancia de la criminalidad real» desempeña una función positiva y estabilizadora de regular el sistema de control social. De aquí que, una eficaz política de prevención del delito, no debe de marcarse como objetivo la total erradicación del mismo, sino su control racional, conceptualizando al mismo como un problema social y comunitario abordable con planteamientos de prevención social y comunitaria de aquí que, con una exigencia de compromiso solidario de la comunidad y no sólo del sistema normativo y de sus correspondientes instituciones, únicamente capaces de dar respuestas basadas en la disuasión y que por regla general son excluyentes de los principales interlocutores del conflicto (víctima-delincuente).

De lo anterior cabe inferir directamente que las opciones institucionales, basadas de forma exclusiva en la prevención de la reincidencia a través de la intervención exclusivista del sistema penal y su máxima expresión en la institución penitenciaria, están abocadas al fracaso, sobre todo porque prescinden de las raíces del problema delictivo, tienen un carácter eminentemente selectivo y no neutralizan las causas del problema criminal. El control estatal del comportamiento desviado socialmente a través de la expansión del sistema penal es intrínsecamente irracional tanto en su modo de operar como en los resultados que produce cuyo impacto es el contrario a lo realmente deseado.

El recurso al sistema penal debe ser subsidiario, tanto por los efectos negativos que el mismo tiene respecto a la resocialización, como por los elevados costes sociales, De aquí que la intervención, tal como expone García-Pablos, no debe limitarse a incrementar el rigor legal de las prohibiciones, ni a incentivar el rendimiento y efectividad del control social formal, sino a dar respuestas al problema humano y social del delito, con la racionalidad y eficacia propias de la «prevención primaria», dando relevancia a otras técnicas de intervención no penales basadas en la actuación comunitaria, como base de un sistema de prevención, orientadas a las causas mismas del conflicto criminal, actuando sobre las situaciones carenciales que juegan como factores criminógenos, potenciando actuaciones dirigidas a todos los ciudadanos y que incidan directamente en la educación y socialización, vivienda, trabajo, bienestar social y calidad de vida. Como afirma Luderssen al definir el objeto último de la prevención primaria: «dotar a los ciudadanos de capacidad social para superar de forma productiva eventuales conflictos.»

Sin perjuicio de la necesidad de políticas de prevención primaria de la delincuencia caben actuaciones en las «poblaciones de alto riesgo» con programas dirigidos de forma selectiva a sectores concretos de la sociedad: mujeres, parados de larga duración, extranjeros, dada la potencialidad de constituir los sujetos activos del problema criminal, y cuya concreción es a corto o mediano plazo.

Es necesario que reflexionemos sobre el alcance y significación que en las sociedades occidentales están teniendo las respuestas institucionales al delito, el papel de los distintos interlocutores del conflicto social en el restablecimiento de la paz social, y el papel de los medios de comunicación social en la configuración de la opinión pública y en la generación de la alarma social.

En la actualidad estamos asistiendo a la uniformidad en las reacciones frente al delito. Las corrientes legislativas que llegan al Continente Europeo procedentes de Estados Unidos están haciendo «perder el norte» a las políticas criminales de la mayor parte de los estados europeos, y nunca mejor dicho «el norte», pues incluso los países nórdicos, espejos tradicionales de políticas progresistas en articular y diversificar socialmente y jurídicamente las respuestas frente al delito, en asignar un papel relevante dentro de los objetivos de la intervención penal a la reinserción del delincuente y en otorgar a las víctimas un lugar clave en la resolución del conflicto, están generando políticas criminales cuyo denominador común es la vuelta a esquemas clásicos de punición, a políticas de ley y orden en las que el concepto de seguridad adquiere el máximo protagonismo y en las que el propio concepto de «prevención» ha perdido su significado terapéutico para convertirse en un elemento selectivo más, del control social.

13

En definitiva, estamos asistiendo a una etapa histórica en las tendencias expansivas del Derecho Penal y de las reacciones punitivas frente al delito en una triple vertiente:

- La primera afecta al ámbito de la tipicidad de las conductas susceptibles de reacción penal: principio de máxima incriminación en detrimento del principio de intervención mínima. Encontrándonos cada vez con más frecuencia códigos penales de máximos, en los que las definiciones de conducta criminal, de delito, amplian su campo de actuación integrando dentro de las conductas punibles, conductas que son meramente «desviadas».
- La segunda afecta a la uniformidad de las respuestas del propio sistema penal: la pena privativa de libertad sigue consti-

tuyendo el eje central del mismo, con un incremento del rigor nominal y real de las mismas.

- La tercera afecta a los principales interlocutores del conflicto social (víctima y delincuente) que se ven relegados a un último plano: olvido secular de las víctimas por nuestros legisladores, al relegarlas casi de forma exclusiva al plano de la reparación económica, y respecto al delincuente, priorizando de forma tan absoluta la prevención general que hace inoperante en muchas ocasiones la prevención especial.

Es preciso que conozcamos las posibles causas subyacentes a los cambios de orientación en las políticas criminales, tanto en los sistemas de derecho comparado como en nuestro sistema jurídico: evidentemente se constata un cambio ideológico del que se deriva el desencanto por las políticas de resocialización del delincuente, llegando incluso a propugnarse en algunos países, políticas de incapacitación selectiva de los mismos en el caso de determinados delitos, e incluso el internamiento de por vida en los casos de reincidencia (al segundo o tercer delito e incluso al primer delito).

14

Este aumento en los niveles de punición, sin embargo, no se corresponde con un incremento paralelo de los índices de criminalidad. Paradójicamente no existe, desde hace mucho tiempo, una correlación entre el incremento de las respuestas punitivas con las tasas de criminalidad. Dicha acentuación de la punición se traduce igualmente en un aumento real de la duración de las penas privativas de libertad, en definitiva una apuesta por el encarcelamiento como opción ideológica y política.

Nos encontramos ubicados en la «sociedad del miedo», en la percepción irracional de ser víctimas de un delito, de lo que se deriva una obsesión por la seguridad, definida de forma sesgada por los medios de comunicación social al conceptuar las hipotéticas amenazas que penden sobre la sociedad.

La ideología de la «inseguridad», la privatización de la seguridad, y el carácter selectivo de la aplicación de los respectivos sistemas penales, están determinando la tendencia ideológica

hacia la ideología del «populismo punitivo», proliferando las orientaciones legislativas tendentes a la expansión del derecho penal hacia todos los ámbitos del conflicto social: principio de máxima incriminación en detrimento del principio de intervención mínima, acuñación de conceptos ideológicos como «nivel de tolerancia cero».

Esta expansión del derecho penal tiene su máximo exponente en la monopolización de las respuestas frente al delito en la pena de privación de libertad y en la consecuente expansión de los sistemas penitenciarios.

Esta realidad reflejada en los sistemas jurídicos de derecho comparado cabe extrapolarla a la realidad jurídica de nuestro país, y cuya concreción normativa viene representada por la promulgación del Código Penal de 1995, en el que se articula el sistema de punición con base casi exclusiva en la pena de privación de libertad. Realmente la promulgación del Código Penal de la democracia ha sido una oportunidad perdida de introducir en nuestro sistema jurídico, alternativas reales a la pena de privación de libertad de base comunitaria, y cuya eficacia ha quedado constatada en legislaciones de nuestro entorno cultural.

Desde un punto de vista real se produce un endurecimiento del sistema de punición, concretado en la desaparición en la reducción de penas por el trabajo, sin que la disminución nominal en un tercio de las penas aparentemente previstas en el nuevo Código Penal compense la desaparición de dicha figura jurídica, sobre todo si tenemos en cuenta que muchas figuras delictivas no solo no disminuyen nominalmente sino que se incrementan. Baste examinar la regulación que da el nuevo código penal a los delitos contra la salud pública.

Las respuestas del nuevo Código Penal centradas en una mayor incriminación de las conductas delictivas (24 tipos penales se incorporan) en detrimento de la intervención mínima, y el mayor grado de gravedad de las respuestas penales a través de una regulación de la pena de prisión con carácter casi exclusivo, además del reducido alcance de la pena de trabajo en beneficio de la comunidad conceptualizada como pena privativa de derechos

nunca aplicable como pena principal sino como sustitutiva de otras penas de prisión, constituyen un claro exponente de la política criminal de nuestro país al regular un código penal de la democracia con un carácter más punitivo que el anterior, fruto de una etapa dictatorial; reflejando el escaso alcance en diversificar las respuestas sociales y jurídicas frente al delito.

Ángel Gómez.

Cap de la Secció de Classificació de la Direcció General.

III. El món de la presó. Visió sociològica

1.-DELINQUÈNCIA I CAUSES SOCIALS.

En la gènesi del problema social de la delinqüència intervenen tot un seguit de causes socials, culturals, econòmiques, etc.

L'àmbit sociofamiliar (desestructuració familiar).

Molts dels interns han crescut en el si d'unes famílies amb una estructura anòmala, és a dir, on només hi ha pare i més freqüentment només mare. Aquesta situació repercuteix mentalment i afectivament i, per tant, en les possibilitats d'integració escolar i en el seu rendiment. Així doncs, ens trobem que des de petits es veuen abocats a dos fracassos: el familiar i l'escolar.

La subcultura de la pobresa.

D'altra banda, el medi social d'on prové la gran majoria dels homes i dones privats de llibertat és la classe baixa. La majoria de les famílies viuen en allò que es diu la «cultura de la pobresa». Cultura que es caracteritza singularment per una dinàmica productiva i reproductiva de la marginació. Des d'aquest àmbit és molt difícil d'accedir amb igualtat de condicions amb els altres sectors i classes socials, a les oportunitats educatives, laborals i d'integració social.

Des de la perspectiva de l'àmbit social d'origen, cal destacar que una part important de les persones empresonades pertanyen a allò que convencionalment anomenem «minories ètniques» —gitanos, africans, llatinoamericans—. Origen que no fa

més que redoblar aquest procés de marginació i d'exclusió social.

Els estatus socioprofessionals.

El tret més característic, des del punt de vista de la qualificació laboral i per tant de les possibilitats que tenen per integrar-se en el mercat de treball, és l'escassa —i a voltes nul·la— qualificació professional.

Aquesta situació els aboca a una doble problemàtica; problemàtica, cal assenyalar-ho, que no fa més que dificultar la seva integració social primer i, després de passar per la presó, fer més difícil la reinserció. Aquesta doble problemàtica és, d'una banda, les dificultats que troben per accedir a un salari que els permeti una vida digna, ja que la majoria d'ells es troben cobrant uns jornals que estan per sota del salari mínim interprofessional, situació que es veu agreujada, tant des del punt de vista salarial com per les condicions de treball, pel fet que l'àmbit laboral més freqüent és l'anomenada economia submergida. D'altra banda, i és la pitjor, és la presència d'un atur que en les actuals condicions, generals i particulars d'aquestes persones, se'ns presenta com a estructural, no pas conjuntural.

18

La situació sanitària.

El tema de la salut és singularment important entre la població reclusa. Es donen casos d'interns que presenten un quadre psiquiàtric molt deteriorat; caracteritzat per un alt nivell de disfuncions psicossomàtiques i manifestacions patològiques diverses: alt nivell d'estrès, pèrdua alarmant de l'autoestima, angoixa accentuada, etc.

Hi ha un alt percentatge d'interns amb problemes de dependència de substàncies psicoactives —de fet el 80% dels delictes estan relacionats amb el consum i el tràfic de drogues—; molts d'ells són, o han sigut, toxicòmans o politoxicòmans. Sense oblidar que gairebé el 30% dels reclusos són portadors d'anticossos, i que alguns d'aquests estan desenvolupant el virus de la sida.

Ara bé, el tema sanitari resulta ser especialment preocupant en el cas de les dones empresonades. En primer lloc, perquè les conseqüències de l'empresonament, encara que pugui semblar paradoxal, són més greus entre les dones que entre els homes. En termes generals i, en proporció, les dones presenten un quadre sanitari i psicològic molt deteriorat. Aquesta situació ve emmarcada, massa sovint, per la condició de mares solteres o per la manca d'una parella estable, que aguditza la desestabilització personal i contribueix poderosament a reproduir el procés de marginació dels fills, amb tot el sofriment que això representa.

2.- EL PERFIL SOCIOLÒGIC DELS PRESOS.

El perfil sociològic del presos/es, relacionats amb certes variables socials per nivells de forma sintètica, seria el següent:

- Nivell sociofamiliar.
- Estructura familiar alterada: problemàtica afectiva greu.
- Fracàs escolar: deficient socialització i escolarització.
- Classe social baixa: es dona una «subcultura» de la pobresa.
- Extracció ètnica accentuada (el 35% pertanyen al col·lectiu gitano).
- Nivell socioprofessional.
- Insuficient qualificació laboral: economia submergida.
- Ingressos i recursos econòmics mínims.
- Dependència de les ajudes de les administracions socials.
- Alta incidència del fenomen de l'atur.
- Nivell de la salut.
- Patologies psicossomàtiques, psiquiàtriques i físiques (la sida).
- Patiment molt alt d'angoixa, estrès, manca d'autoestima personal, etc.
- El «cercle de marginació femení»: prostitució-drogues-presó.
- Nivell juridicopenal.
- Classificació de penat o preventiu: increment de la delinqüència.
- Tipus de delictes:
 - 1) Tràfic i consum de drogues: 80%.
 - 2) Agressions —homicidis, violacions—: 10%

3) Altres: 10%.

- Nivell socioreligiós.
- Respecte a la valoració de la religió i de la capellania:
 - 70% com a important, o com a mínim necessari.
 - 20% com a normal.
 - 10% com a poc.
- Autodefinició religiosa
 - 80% creients; encara que només practiquin el 20-25%.
 - 20% indiferents.
- Adscripció confessional.
 - 65% catòlics.
 - 15% musulmans.
 - 13% evangèlics —Església de Filadèlfia; col·lectiu gitano—.
 - 7% altres (...)

3.- PRESÓ I REINSERCIÓ. REALITAT O UTOPIA?

La legalitat és clara al respecte: la Constitució espanyola, en el seu art. 52.2, diu que la reeducació i la reinserció social és l'objectiu de les penes privatives de llibertat; també la mateixa Llei orgànica general penitenciària recull aquesta orientació normalitzadora i reinsertadora. Malgrat això i, a pesar d'aquest manament constitucional, la qüestió és que la realitat és una altra molt diferent... (fracàs de la presó com a instància de reinserció i normalització socials).

Els centres penitenciaris reinserten o no?

Resulta evident que l'actual sistema penitenciar no aconsegueix l'objectiu principal, contemplat per la legislació, en relació amb la desitjada reeducació i reinserció social dels empresonats.

Cal tenir molt en compte que els problemes detectats dintre dels establiments penitenciaris carceraris no ajuden gens a l'objectiu de la reinserció.

- L'aïllament social i la desconexió personal respecte a la societat; tot això està alimentant el procés d'exclusió i marginació de les persones privades de llibertat.
- Insuficiència de mitjans humans, materials, etc. per poder respondre a les necessitats creixents d'una població penitenciària en constant creixement.
- Evident deteriorament de la «qualitat de vida» (consum de drogues; reforçament de les conductes delictives: la presó com a «escola» de delinqüència).
- No estan massa atesos en aspectes tan importants com l'atenció sanitària —el 40% són portadors dels anticossos, seropositius—; l'oferta educativa —gran índex d'analfabets, sobretot dels col·lectius més marginats—; el seguiment terapèutic personalitzat, etc.
- El tancament prolongat és causa d'alteracions i sofriments per a la persona; tot allò relacionat amb la desestructuració de la personalitat i la pèrdua de l'autoestima.

La societat reinserta o no?

21

D'altra banda, el problema també resta en la pròpia societat. Normalment la mateixa societat no afavoreix massa les oportunitats per a una oportuna rehabilitació personal i social dels interns (no només parlem de reinserció, és que tampoc no podem parlar d'inserció social abans del seu ingrés a la presó). A més a més, la societat és més partidària del càstig i la venjança —el que ho fa, ho paga—; i per als polítics el tema de la seguretat ciutadana és un element d'interès electoral.

Caldria anar més endavant, ja que ens movem en un estat democràtic i de dret, d'aquí el nostre desig que les penes privatives de llibertat fossin una actuació només imprescindible (principi de la mínima intervenció), no caldria la resposta punitiva en delictes petits, ja que, de fet, com així ho demostra l'experiència, l'internament en un centre penitenciari provoca uns efectes desocialitzadors.

És a dir, el problema de la reinserció és el següent: «després de la presó, què?» Les administracions s'inhibeixen, no hi ha

suport oficial ni social —llevat de les iniciatives d'ONG generalment de tipus religions—. Això explica l'índex notable de reincidència.

4.- EL «FACTOR RELIGIÓS». ELEMENT DE NORMALITZACIÓ PERSONAL.

Cal dir, en primer lloc, el fet observat per la nostra experiència, que la religió juga un paper important en l'organització i normalització en la vida dels presos i preses; proporcionant alhora una esperança i un suport profund veritablement apreciables.

Hem comprovat l'existència d'una «religiositat carcerària» legítima. Els trets més significatius d'aquesta religiositat específica són, breument, aquests:

- Importància d'una «espiritualitat del sofriment» (identificació amb el Crist crucificat).
- Valoració d'un Déu que vol la vida i la llibertat autèntiques. (Déu Alliberador).
- És un tipus de religiositat «fronterera» (fe des de les situacions límits).
- Lectura assídua de la Bíblia (llibre que il·lumina la seva vida).
- Manifestació d'una religiositat popular: devocions i recreació de tradicions religioses.
- Fan una valoració positiva de les persones d'església que els ajuden.

22

5.- PERSPECTIVES DE FUTUR.

S'imposa l'oportunitat d'anar aplicant mesures alternatives a la presó; en aquest sentit podríem citar: treballs en benefici de la comunitat, reparació a la víctima, sancions administratives no pas penals, ingrés dels toxicòmans en centres de desintoxicació, etc. Tot això demana una aportació suficient de recursos humans i econòmics adients. Però, no solament és qüestió de recursos, mitjans, diners, o de polítiques tècniques, hauríem de començar a parlar i a debatre, en definitiva, a imaginar un nou concepte de presó. Molts canvis socials de la nostra història recent, possible-

ment seríen considerats com a utòpics en el passat. Tenim el dret de somiar; és a dir, d'anar més lluny, sempre més lluny...

Jesús García Martínez.

Delegat diocesà de pastoral penitenciarària a Lleida.

IV. Jesucrist i la reinserció. Visió bíblica i teològica

La reinserció de la persona humana en la societat, després d'una condemna jurídica i d'un internament, és l'experiència d'un «nou naixement» (Jn. 3, 3). Aquest nou naixement no és gens fàcil, però es pot produir com a conseqüència d'haver viscut una situació-límit, d'haver tocat fons i d'haver trencat el cercle viciós de les causes personals, ambientals i estructurals que han generat la delinqüència i la condemna.

En aquesta col·laboració intentarem en primer lloc analitzar les diverses situacions-límit que estan en l'origen del conflicte i en el problema de fons. En un segon moment, veurem alguns models de reconstrucció del sentit acompanyades per Jesucrist en l'Evangelí. En un tercer moment, analitzarem les conseqüències que es desprenen d'aquest estil de Jesús de cara a la vida de la comunitat cristiana. Finalment, farem alguns suggeriments amb vista a avançar en el camí de la reinserció social. D'aquesta manera podrem concloure que, per a l'evangelí, la reinserció social és una utopia realista i esperançada.

25

I.- LES SITUACIONS-LÍMIT DE LA PERSONA

Les situacions-límit de la persona humana són aquelles experiències davant les quals no podem ajornar la nostra decisió sinó que ens obliguen a definir-nos i a prendre una postura personal. Aquestes situacions poden ésser generadores de vida com experimentar l'amistat, l'enamorament i la fe. Altres vegades però, poden ésser conflictives com les experiències de limitació física, psíquica, social o espiritual.

Entre les situacions-límit més comunes podem subratllar les següents:

El sofriment o experiència conscient del dolor; el dubte existencial o la incapacitat de comprendre el sentit de la vida i de donar-hi resposta; la soledat tancada o el sentiment d'abandon per part de les altres persones i la comunitat; la culpabilitat o l'autoimatge negativa d'un mateix a causa de les contradiccions internes; la malaltia o preanunci de la caducitat humana; la mort, o realització de la caducitat antropològica.

Les situacions-límit conflictives posen en relleu la carència antropològica de l'energia vital i, com a conseqüència d'aquesta carència, generen un creixement de la por existencial davant la vida, una actitud d'angoixa.

Les situacions-límit plantegen a la persona i a la societat el repte de la recerca del sentit i de la identitat de la vida humana. Aquesta recerca de sentit i de la identitat és la condició de possibilitat per a donar resposta a la situació viscuda i aquesta possibilitat solament es pot trobar quan hom descobreix les causes externes i internes que generen la situació. Aquesta recerca implica sempre un treball i un procés.

26

Les reaccions davant les situacions-límit són diverses. La més comuna de totes les reaccions és la fuga de la realitat. Aquesta actitud consisteix en tractar d'ignorar la realitat mitjançant l'alienació de la mateixa realitat. Aquesta alienació de vegades es fa per mitjà de la ignorància/inconsciència. Altres vegades es realitza en l'activisme que no deixa temps per a pensar. Altres vegades aquesta alienació esdevé violència contra un mateix o contra els altres.

L'angoixa és una altra reacció molt comuna que cada vegada es dona més en la realitat social occidental contemporània. És l'actitud d'aquell que és conscient de la dificultat de la situació existencial però que no encerta a trobar els camins per a sortir de la situació i acaba creient que no n'hi ha cap de solució.

Una tercera actitud és la de la presa de consciència de la pobresa i la limitació humana. Aquesta actitud és la de la gent que viu amb realisme la limitació física, intel·lectual, afectiva i espiritual de l'ésser humà en el món, i de la societat en la història. La vivència realista de la vida ens fa descobrir la grandesa i la

pobresa de l'ésser humà. Aquesta presa de consciència és el principi de la saviesa.

Una quarta actitud és la de l'obertura realista i humil a la vida, al futur i a la transcendència. Aquesta postura és la d'aquells que, conscients que no hi ha una sortida des de l'autosuficiència, viuen l'obertura a l'acció salvadora de Déu manifestada en l'experiència religiosa i, especialment, en l'experiència cristiana. Aquesta obertura és realista perquè assumeix els fets com són, però per una altra banda és esperançada com a conseqüència de viure amb humilitat el reconeixement de la presència de Déu en la vida.

2.- EL PROBLEMA DE FONTS DE LA DELINQUÈNCIA

La delinqüència essencialment és una fuga de la realitat per mitjà de l'agressivitat i la violència. Sense negar la responsabilitat personal, que sempre hi és present, podem dir que el fenomen de l'agressivitat de la persona davant la societat respon a un circuit psicològic i antropològic que la genera.

Aquest circuit comença sempre amb alguna carència afectiva personal important que de vegades ha començat durant la infància. Aquesta carència afectiva no dona resposta a una de les necessitats bàsiques de la persona que és la necessitat d'amor i comunicació. El fet de no cobrir les necessitats bàsiques de la persona sempre és una font de conflictes

L'agressió és una conseqüència d'aquesta carència afectiva. L'agressió no és una causa sinó que solament és un símptoma de la situació personal. Aquest símptoma reclama per camins erronis la necessitat d'afecte que s'ha pogut assolir amb normalitat.

La resposta social a l'agressió —que comença en un primer moment per ésser de baixa intensitat i, potser més endavant serà d'alta intensitat— no és la guarició de la carència afectiva sinó el càstig.

El càstig sense amor no solament no cura la carència afectiva sinó que encara l'agreuja més i, aleshores, comença una espiral progressiva que anirà a voltes entre l'agressió i el càstig. Quan

l'espiral ha pujat de to la societat dóna la causa per perduda i busca els mitjans per tal que no molesti la col·lectivitat. És el que en termes sociològics i antropològics s'anomena la mort social.

Les reaccions davant la delinqüència són diverses segons la qualitat humana de les persones que l'observen. Aquestes reaccions més comunes són: la duresa; la indiferència; el paternalisme; la solidaritat; l'amor.

La reacció de Crist davant la delinqüència no és ni la duresa, ni la indiferència, ni el paternalisme sinó l'amor que cura les ferides afectives i reconstrueix les persones.

3.- DOS MODELS DE RECONSTRUCCIÓ DEL SENTIT

A manera d'exemple podem presentar dues situacions concretes que reconstrueixen les persones en la seva capacitat de superar l'agressivitat i la decepció. És el cas de la samaritana (Jn. 4) que és l'acompanyament personal d'una dona ferida per l'experiència de la vida i el cas dels deixebles d'Emaús (Lc. 24, 13 ss.) que és l'acompanyament comunitari d'una comunitat ferida per la decepció.

28

Per a més claredat esquematitzarem el text per tal que el lector pugui llegir-lo amb aquest guiatge indicatiu.

1. L'acompanyament personal de la samaritana (Jn. 4)

- en el camí de la vida
- compartir el dolor

el treball

l'afectivitat

l'alliberament;

• Jesucrist, mirall interpretador de la vida; la persona alliberada esdevé alliberadora dels altres.

2. L'acompanyament comunitari d'Emaús (Lc. 24)

En el camí de la vida; compartint els problemes i el sofriment il·luminant la mirada amb la Paraula de Déu que abranda el cor; quan la comunitat no espera a tenir-ho tot clar per a actuar; i seu

a la taula de la «fracció del pa»; els ulls s'obren a la percepció del sentit; i, alliberats, esdevenen alliberadors dels altres.

4.- LA COMUNITAT CRISTIANA, SAGRAMENT DE L'ALLIBERAMENT

La comunitat cristiana té com a missió bàsica la realització en el temps i en l'espai de la història d'aquesta mateixa tasca de l'acompanyament de les persones vers la seva maduració i, així doncs, de cara a la guarició de les ferides de la vida i de cara a la reinserció social.

Entre els textos bàsics d'aquest tarannà eclesial hi ha el capítol 10 de l'evangeli de Sant Lluc. Aquest capítol explica quina és la missió dels primers deixebles de Jesús (Lc. 10, 1-24).

Després de la descripció de la missió, a partir de la pregunta sobre quin és el manament més important, elabora l'escala de valors del cristianisme en el món (Lc. 10, 25-42). La resposta a aquesta pregunta és la narració de la paràbola del «bon samarità», que posa com a centre del cristianisme l'amor a la persona que té una necessitat, i l'escena de Marta i Maria, que posa l'encontre interpersonal amb el Crist com a condició de possibilitat per a la qualitat de l'amor.

D'aquesta fonamentació bíblica podem extreure alguns criteris orientadors de cara a l'acció. Entre els criteris més importants podem subratllar els següents:

1. L'Església és el «memorial» de Crist, ara i aquí, cridada a esdevenir «bona samaritana» davant el dolor del món, per mitjà de l'amor dels seus membres.
2. La realització operativa d'aquest «memorial» del Crist comporta la necessitat d'una espiritualitat i d'una pastoral de la misericòrdia que doni resposta eficaç als qui pateixen.
3. La manera més concreta de fer realitat aquesta espiritualitat de la misericòrdia en el camp de la pastoral penitenciarària és l'acompanyament personal vers la reinserció social dels interns. Aquest procés d'acompanyament té aquestes etapes:
 - a) el creixement personal bàsic,
 - b) la lluita per a obrir-se camí dins la societat,

c) la realització del projecte personal i la capacitat de contemplar el propi procés viscut.

4. La normalització del compromís evangèlic de cada persona de la comunitat cristiana en la seva vida diària, de manera que l'acció sigui conscienciadora i transformadora.
5. L'acolliment incondicional que doni confiança i la crítica creadora que estimuli el creixement.
6. El treball esperançat i viscut en positiu. Es tracta solament d'anar fent sempre camí i arribar en cada cas concret al grau de maduració personal possible.

A partir d'aquests criteris podem fer uns suggeriments operatius que serveixin de directrius pràctiques amb vista a potenciar l'acció. Entre d'altres podem destacar els següents:

1. La presa de consciència que «per una sola persona val la pena fer un projecte pastoral».
2. La urgència d'un compromís personal conscient i conseqüent.
3. Endegar un moviment col·lectiu eclesial de misericòrdia per a canviar la mentalitat i els comportaments socials.
4. La recerca de camins per a trencar el «circuit destructiu» que porta a la delinqüència.
5. La denúncia i l'anunci.
6. La imaginació per a cercar alternatives a la presó
7. La formació permanent.
8. L'organització com a mediació necessària per a la qualitat i l'eficàcia.

Conclusió. La reinserció social, vista des de la perspectiva de l'Evangeli, és una exigència que emergeix de la confiança en les possibilitats de canvi que hi ha en l'interior de totes les persones. Aquesta possibilitat de canvi és un «nou naixement» que, tot passant per la nit fosca, fa possible que la culpabilitat psicològica sigui alliberada per l'experiència de sentir-se acceptat i, d'aquesta manera, l'angoixa esdevingui confiança, la soledat es transformi en amor i, en definitiva, la «mort social» esdevingui resurrecció i esperança.

Ramon Prat i Pons.

Director de l'IREL.

V. Retos a la Iglesia

Aunque la existencia misma de la prisión es ya un reto a la Iglesia, he aquí algunos de los retos que, aunque únicos, puede encontrarse la Iglesia en la prisión.

I.- RECONOCER A CRISTO PRESO EN CADA HOMBRE Y EN CADA MUJER PRESOS

Este es desde mi punto de vista el primer y mayor reto que tiene la Iglesia en la prisión: reconocer a Cristo en cada hombre y en cada mujer presos y actuar pastoralmente con todas las consecuencias.

Es un reto que lo presenta a la Iglesia el mismo Cristo (Mt 25,35ss. «Venid, benditos de mi Padre... porque estaba en la cárcel, y vinisteis a verme»), reclamando ser reconocido y atendido en cada hombre o en cada mujer presos (Mt 25,40. «... cuanto hicisteis a uno de estos hermanos míos más pequeños, a mí me lo hicisteis»).

Es el Cristo que, a pesar de su naturaleza divina, nace y muere como un marginado más, identificado (Mt 25,36ss) con:

- los hambrientos («tuve hambre y me disteis de comer»).
- los sedientos («tuve sed, y me disteis de beber»).
- los forasteros —¿emigrantes económicos?— («era forastero, y me acogisteis»).
- los desnudos —¿niños, hombres y mujeres de la calle?— («estaba desnudo, y me vestisteis»).
- los enfermos («enfermo, y me visitasteis»).
- los presos («en la cárcel, y vinisteis a verme»).

Si observamos la realidad que presentan en gran proporción los hombres y mujeres que llenan nuestras cárceles, ¿no encontramos entre ellos a hombres y mujeres que han pasado por la experiencia del hambre, la sed, la emigración forzada, la desnudez o vida en la calle y la enfermedad antes de su ingreso en la prisión? Pues bien, a todos estos hombres y mujeres presos, marcados por la sociedad como «hombres y mujeres sin dignidad» (y para recordárselo ahí están los antecedentes penales), quiere Cristo dignificar encarnándose como preso en los hombres y mujeres presos. Y quiere, además, que la comunidad eclesial atienda a estos hombres y mujeres presos como «sagrarios vivos de Cristo» que son.

2.- TESTIMONIAR LA PRESENCIA DE CRISTO EN LA PRISIÓN

La Capellanía o «comunidad cristiana entre rejas» debe anunciar con su testimonio de unidad (Jn 17,21-23) y de fraternidad (Jn 13,35) a todos los hombres y mujeres presos la presencia de Cristo entre ellos, con ellos y en cada uno de ellos, junto con la Buena Nueva de su amor, su redención y su salvación. Unidad y fraternidad de la Comunidad de Jesús preso manifestadas:

32

- por el amor, la aceptación y el respeto que mutuamente se deben todos sus miembros, libres o presos;
- por el amor, la aceptación y el respeto debidos a todos los hombres y mujeres que, libres o presos, se hallan en la prisión;
- por la gratuidad de su presencia y de su acción;
- por la coordinación de las personas e instituciones eclesiales que la integran y de todas sus actividades pastorales en la prisión;
- por la colaboración complementaria con cuantos tratan de atender y servir a los hombres y mujeres presos desde opciones distintas a la Capellanía y a la misma Iglesia católica

3.- PROCURAR LIBERTAD A LOS PRESOS

La libertad es un don que nos ha dado Dios y que siempre respeta Dios en cada uno de nosotros, inclusive cuando le ofendemos.

La Iglesia se hace presente en la cárcel porque cree en la libertad y para promover y defender la libertad de todo hombre y mujer, ya que sólo en libertad y desde la libertad podemos realizarnos las personas según el proyecto y la esperanza de nuestro Creador.

La comunidad cristiana no puede quedar impasible ante la privación forzada, aunque legal, de la libertad de los hombres y mujeres que encuentra en la prisión. Para todos ellos tiene que procurar que recuperen lo antes posible la libertad limitada o perdida:

- procurando que todo hombre o mujer presos tengan ante jueces y tribunales asistencia y defensa letrada justa y eficaz, sobre todo aquellos hombres y mujeres que carecen de medios para designar a su abogado;
- facilitando asesoramiento y ayuda en la búsqueda de pruebas o testigos que acrediten su inocencia o circunstancias atenuantes y/o eximentes (sangrante es el caso, especialmente de mujeres, que se hallan internadas en prisiones fuera de la demarcación jurisdiccional o de la Audiencia Provincial en que se instruye su causa o van a ser juzgadas);
- promoviendo la comunión de los hombres y mujeres presos con sus familiares, con sus comunidades parroquiales y con su propia sociedad natural, en sus pueblos o ciudades;
- ofreciendo recursos para que, conforme al Reglamento Penitenciario, puedan cumplir sus condenas en las posibles modalidades de régimen extrapenitenciario;
- animando y ayudando a superar —desde y durante la prisión— las causas que hicieron posible su ingreso en prisión y/o condena posterior;
- propiciando espacios y tiempos (con ocasión de las celebraciones litúrgicas u otras actividades pastorales) de libertad en la misma prisión.

El hecho de propiciar la libertad de las personas como don de Dios y como derecho humano lleva a la Iglesia a un encuentro frontal con los sistemas antievangélicos generadores de esclavitud y de ingresos en prisión, llámense «mafias» o cualquier otro modo de explotación de la persona —es el caso (entre otros) de

los toxicómanos que, aproximadamente en un 80%, llenan las prisiones de España.

4.- SENSIBILIZAR A LAS COMUNIDADES CRISTIANAS POR LA PRISIÓN

Parece que todavía es triste realidad el hecho de que «nuestras comunidades cristianas no estén debidamente informadas ni concienciadas sobre el problema de la prisión», pecado al menos de omisión del que podemos participar, en alguna forma, todos nosotros.

A las Comunidades cristianas —diócesis y parroquias— hay que anunciarles (como lo hicieron los discípulos de Emaús) que hemos reconocido y encontrado al Señor en cada hombre y en cada mujer presos, y que marginar a los presos es marginar a Cristo en la prisión.

5.- NORMALIZAR LA PASTORAL PENITENCIARIA

34

El proceso de la normalización de la Pastoral Penitenciaria en las Diócesis y en las Parroquias supone la previa y necesaria desmitificación de esta Pastoral, ya que:

- los destinatarios de la Pastoral Penitenciaria en las cárceles son los feligreses/diocesanos que proceden de la comunidad y que, más pronto que tarde, vuelven a la comunidad: no son personas desconocidas ni ajenas a la comunidad;
- los agentes pastorales (capellanes y voluntarios) pertenecen a la comunidad llamados y formados con una preparación pastoral específica, son enviados a las prisiones por la comunidad;
- los objetivos pastorales en las prisiones son los programados por la comunidad;
- los recursos pastorales —personales y materiales— son también los facilitados por la comunidad.

Lograda la desmitificación de esta Pastoral y la de sus destinatarios (nadie puede sentirse héroe por el mero hecho de ser agente de Pastoral Penitenciaria, ya que los riesgos posibles en una prisión pueden ser menores a los riesgos que se consideran

normales fuera de la prisión), su normalización en el seno de la comunidad cristiana —debidamente informada, formada y preparada— será mucho más fácil y como si de un proceso natural se tratara —en la comunidad cristiana, al igual que hay casos de hombres y mujeres enfermos, se dan también casos de hombres y mujeres que hallándose presos, siguen siendo miembros tan vivos de la comunidad cristiana como lo eran antes de su ingreso en prisión— no han sido excomulgados y a la cárcel han sido llevados tan sólo por delitos y nunca por pecados.

Conviene conocer previamente su ubicación y el índice de frecuencia en cada una de las comarcas de Lleida

Población Penitenciaria de la provincia de Lleida por Comarcas

DIOCESIS	COMARCA	HOMBRES	MUJERES	SUBTOTAL	TOTAL
LLEIDA	ALTA RIBAGORÇA	2	0	2	
	GARRIGUES	5	0	5	
	SEGRITÀ	189	11	200	207
SOLSONA	PLA D'URGELL	16	2	18	
	SEGARRA	6	0	6	
	SOLSONÈS	4	0	4	
	URGELL	7	0	7	35
URGELL	ALT URGELL	12	1	13	
	NOGUERA	11	0	11	
	PALLARS JUSSÀ	3	0	3	
	PALLARS SOBIRÀ	1	0	1	
	VAL D'ARAN	2	0	2	30
TOTAL		258	14	272	272

(Direcció General de Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació. Secció de Règim).

6.- PASTORAL PENITENCIARIA: PROPUESTAS Y RECURSOS

He aquí un gran reto a la Pastoral Penitenciaria diocesana que, asumido, podría evitar muchas heridas, muchas lágrimas y muchas exclusiones:

La Iglesia —llamada a ser levadura evangélica— no puede ir detrás del carro social, sino más bien adelantarse ofertando a la sociedad propuestas para reformas legales y recursos para la aplicación de medidas alternativas a la prisión.

Nueva conciencia eclesial

La Pastoral Penitenciaria como tal es muy reciente en las iglesias diocesanas de España: renació el 3 de enero de 1979 por la firma del Acuerdo Jurídico entre la Santa Sede y el Estado Español. De ahí la necesidad de procurar en nuestras Iglesias diocesanas una nueva conciencia y una nueva visión ante la prisión —¡los hombres y las mujeres presos son... nuestros hermanos y sagrarios vivos de Cristo!

Nueva sensibilidad social

Sin una opinión pública favorable a introducir cambios en el ordenamiento penal y penitenciario, difícilmente podrán plas-
36 marse en resoluciones legales las mejores propuestas de la Pastoral Penitenciaria.

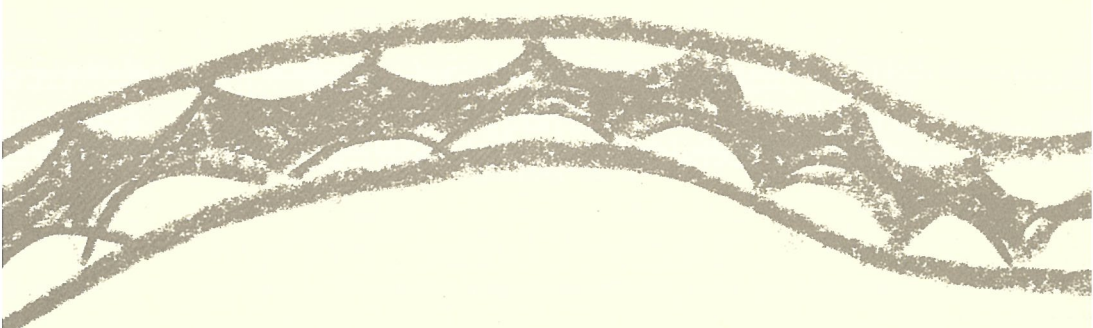
Nuevas medidas alternativas

Desde hace ya un par de años el Departamento de Pastoral Penitenciaria cuanta con un equipo de abogados, fiscales y magistrados (un representante por Comunidad Autónoma) que, como grupo de reflexión y estudio, busca nuevas medidas alternativas a las penas privativas de libertad y al cumplimiento en régimen extrapenitenciario de las penas impuestas, con la esperanza de que nuestros políticos las asuman algún día como propias y terminen incorporándolas a nuestros sistemas penal y penitenciario.

José Sesma.

Director del Secretariado Nacional.

Presentació	3
I. Política i serveis penitenciaris a Catalunya. Ignasi García Clavel	5
II. ¿Reinserción o castigo? Ángel Gómez	11
III. El món de la presó. Visió sociològica. Jesús García Martínez	17
IV. Jesucrist i la reinserció. Visió bíblica i teològica. Ramon Prat i Pons	25
V. Retos a la Iglesia. José Sesma	31

Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida. IREL.

Canonge Brugulat, 22
Tel. i fax 973 28 15 38
25003 Lleida